Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Кафедра психології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету педагогіки, психології
та соціальної роботи
_____Інна ПРОКОП
“26” серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ

обов’язкова

Освітньо-професійна програма «Практична психологія»

Спеціальність С4 Психологія

Галузь знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Факультет педагогіки, психології та соціальної роботи

Мова навчання українська

Чернівці 2026 рік

Робоча програма навчальної дисципліни ***«Психологія розвитку»*** складена відповідно до освітньо-професійної програми ***«Практична психологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.***

Розробник: **ГАРКАВЕНКО Ніна Власіївна**, доцент кафедри психології, канд. психол. наук, доцент.

Викладач: **ГАРКАВЕНКО Ніна Власіївна**, доцент кафедри психології, канд. психол. наук, доцент.

Погоджено з гарантом ОП _____ **Ярослава АНДРЄЄВА**

Погоджено з гарантом ОП _____ **Валентина РАДЧУК**

Затверджено на засіданні психології
Протокол № 1 від «26» серпня 2026 року

Завідувач кафедри _____ **Ярослава АНДРЄЄВА**

Схвалено методичною радою факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Протокол № 1 від «26» серпня 2026 року

Голова методичної ради _____ **Тетяна КОЛТУНОВИЧ**

Навчальна дисципліна «Психологія розвитку» відноситься до нормативних дисциплін та спрямована на усвідомлення фахівців у галузі психології особливостей психічного розвитку та соціалізації особистості у різні вікові періоди.

Мета навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти усвідомлення важливості особливостей розвитку психіки людини на різних вікових етапах, знання всіх основних закономірностей психічного розвитку в онтогенезі, важливість різних видів діяльності впродовж життя людини та їх вплив на психічну її діяльність; формування можливостей врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей різного віку в процесі навчально-виховної роботи з ними; вироблення шляхів психолого-педагогічного впливу на них та ін.

Завдання вивчення навчальної дисципліни:

сформувати у здобувачів вищої освіти усвідомлення важливості особливостей розвитку психіки людини на різних вікових етапах, знання всіх основних закономірностей психічного розвитку в онтогенезі, важливість різних видів діяльності впродовж життя людини та їх вплив на психічну її діяльність; формування можливостей врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей різного віку в процесі навчально-виховної роботи з ними; вироблення шляхів психолого-педагогічного впливу на них та ін.

- **Пререквізити:** до початку вивчення дисципліни «Психологія розвитку» передбачає інтеграцію знань, умінь і навичок з таких дисциплін як загальна психологія, психогігієна, практикум з психології.

  Результати навчання:

Загальні компетенції:

ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.

Фахові компетенції:

СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології
СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел
СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій
СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження
СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації
СК8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову)
СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Програмні результати:
ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань
ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.
ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.
ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проективні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги
ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні:

знати:

- Ø теоретичні основи психічного розвитку (класичні теорії розвитку психіки людини на різних етапах її життєвого шляху; закономірності, принципи, умови, особливості психічного розвитку та соціалізації особистості у різні вікові періоди.
- Ø працювати в колективі, толерантно сприймаючи вікові, соціальні та етичні відмінності.
- Ø використовувати одержані знання в галузі психології розвитку та методики для розв'язання соціально-психологічних, навчально-виховних та науково-методичних завдань..

вміти:

- § використовувати теоретичні знання у вирішенні соціально-педагогічних та психолого-педагогічних проблем..
- § відбирати і застосувати психодіагностичні методики, адекватних цілям, ситуації і контингенту респондентів з подальшою математико-статистичною обробкою даних і їх інтерпретацією..
- § здійснювати стандартні базові процедури надання індивіду, групі, організації психологічної допомоги з використанням традиційних методів і технологій..
- § здатність до психологічного осмислення закономірностей психічного розвитку в онтогенезі, особливостей навчання і виховання дітей на різних вікових етапах, своєрідність діяльності, поведінки, можливості врахування вікових та індивідуальних особливостей дітей і учнів різного віку в процесі виховання.
- § уміння постійно підвищувати свою психологічну культуру, використовувати досягнення психологічної науки і практики, самостійно проводити психологічне дослідження.

Опис змісту робочої програми навчальної дисципліни

Загальна інформація

Форма навчання	**Рік зпідготовки**	**Семестр**	**Кількість**	**Кількість годин**	**Вид підсумкового**

			кредитів	годин	лекції	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	Контролю
Денна	2	3	5	150	30	-	30	-	90	-	іспит
Заочна	2	3		150	12	-	-	-	138	-	іспит

Структура змісту навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Теми лекційних занять	**Змістовий модуль 1. Вступ до вікової психології та психології розвитку**											
Тема 1.Предмет, завдання, проблеми та методи вікової психології та психології розвитку.	7	1	1	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 2. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки.	7	1	1	-	-	5	8		-	-	-	8
Тема 3. Вікова періодизація психічного розвитку особистості.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Разом за ЗМ1	23	4	4	-	-	15	22	2	-	-	-	20
Теми лекційних занять	**Змістовий модуль 2. ДИТЯЧА ПСИХОЛОГІЯ**											
Тема 4. Пренатальний період розвитку (внутрішньо-утробний розвиток).	7	1	1	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 5. Психологічні особливості дитини-немовляти.	7	1	1	-	-	5	10		-	-	-	10
Тема 6.Психологічна характеристика дітей раннього віку.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 7.Особливості психічного розвитку дітей-дошкільнят. Моральний розвиток дитини у дошкільному віці.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 8.Особливості психічного та особистісного розвитку у дітей молодшого шкільного віку.	9	2	2	-	-	5	12	6	-	-	-	6
Тема 9.Особливості регулятивної сфери у школярів з різними навчальними досягненнями.	9	2	2	-	-	5	10		-	-	-	10

Тема 10.Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 11.Особливості психічного розвитку підліткового віку.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 12.Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку.	9	2	2	-	-	5	7	1	-	-	-	6
Тема 13.Особливості психічного розвитку юнаків і дівчат. Психологічна готовність до дорослого життя.	9	2	2	-	-	5	10		-	-	-	10
Тема14.Соціально-психологічна проблематика дитинства в умовах війни. Тривожність дітей та її подолання у проживанні подій війни.	11	2	2	-	-	7	7	1	-	-	-	6
Тема 15.Фасилітація невизначеної ситуації у практиці роботи з дітьми: технологія арттерапевтичної роботи; теорія і практика роботи з методикою «Незвичайна ситуація» для допомоги дітям у складних життєвих ситуаціях і втратах: розлучення батьків, переїзд, втрата звичного оточення, війна. Ресурси подолання травми війни.	9	2	2	-	-	5	10		-	-	-	10
Разом за ЗМ 2	106	22	22	-	-	62	116	8	-	-	-	108
Теми лекційних занять	**Змістовий модуль 3.Психологія дорослого та похилого віку**											
Тема 16. Особливості психічного розвитку дорослих людей.	11	2	2	-	-	7	6	1	-	-	-	5
Тема 17.Особливості психічного розвитку людей похилого віку.	10	2	2	-	-	6	6	1	-	-	-	5
Разом за ЗМ 3	21	4	4	-	-	12	12	2	-	-	-	10
Усього годин	150	30	30	-	-	90	150	12	-	-	-	138

Тематика семінарських занять

№	Назва теми з основними питаннями - план	Кількість годин
	Змістовий модуль 1 **Вступ до вікової психології та психології розвитку**	
1	**Тема 1**. Методологічні засади психології розвитку.	2
2	**Тема 2.** Загальна характеристика онтогенезу людської психіки	2
3	**Тема 3.** Проблема періодизації психічного розвитку особистості	2

	Змістовий модуль 2. Дитяча психологія	
4	**Тема 4.** Пренатальний період розвитку.	2
5	**Тема 5.** Психологічні особливості дітей-немовлят	2
6	**Тема 6.** Психологічна характеристика дітей раннього віку	2
7	**Тема 7.** Психологічні особливості дітей-дошкільнят. Моральний розвиток дітей.	2
8	**Тема 8.** Психологічні характеристика молодших школярів. Особливості регулятивної сфери у школярів з різними навчальними досягненнями	2
9	**Тема 9.** Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.	2
10	**Тема 10.** Психологічні особливості підліткового віку. Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку.	2
11	**Тема 11.** Психологічна характеристика періоду юнаків та дівчат.	2
12	**Тема 12.** Психологічна готовність до дорослого життя.	2
	Змістовий модуль 3. Психологія дорослого та похилого віку	
13	**Тема 13.** Соціально-психологічна проблематика дитинства в умовах війни. Тривожність дітей та її подолання у проживанні подій війни.	2
14	**Тема 14.** Психологічні особливості розвитку особистості в зрілому віці	2
15	**Тема 15.** Психологія старості	2

Самостійна робота студента

№	Завдання для самостійної роботи	Кількість годин
	Змістовий модуль 1. Вступ до вікової психології і психології розвитку	
1	**Тема 1. Вступ до вікової психології та психології розвитку.** • Вивчити лекційний матеріал • Напрямки, концепції та теорії вікової психології (доповідь) • Принципи вікової психології (доповідь) • Місце дитинства в становленні особистості (мініпроект) • Дитинство як предмет психологічного дослідження (доповідь) • Історичний аналіз поняття «Дитинство» (теорія Філіпа Арієса).	7
2	**Тема 2. Розвиток психіки в онтогенезі** • Вивчити лекційний матеріал • Генотипний і середовищний вплив на розвиток у різних психологічних теоріях (реферат) • Взаємозв'язок розвитку організму, поведінки, пізнавальних процесів і особистості дитини (доповідь).	7
3	**Тема 3. Проблема періодизації психічного розвитку особистості** • Вивчити лекційний матеріал • Нерівномірність психічного розвитку (доповідь) • Умови психічного розвитку (доповідь)	7

	• Рушійні сили розвитку психіки(доповідь) • Проблема періодизації розвитку особистості в творчості Г.С. Костюка (реферат).	
	Змістовий модуль 2. Дитяча психологія	
4	**Тема 4. Пренатальний період розвитку (внутрішньо-утробний розвиток).** • Вивчити лекційний матеріал • Психологічні особливості розвитку плоду (презентація) • Народження та його вплив на подальший розвиток (дискусія)	4
5	**Тема 5. Психологічні особливості дитини-немовляти.** • Вивчити лекційний матеріал • Криза новонародженості та «комплекс пожвавлення» (міні-проект) • Криза з-х років (есе0	3
6	**Тема 6. Психологічна характеристика дітей раннього віку.** • Вивчити лекційний матеріал • Гра та її значення для психічного розвитку (доповідь) • Криза 3-х років (презентація)	7
7	**Тема 7. Особливості психічного розвитку дітей-дошкільнят.** • Вивчити лекційний матеріал • Моральний розвиток дитини у дошкільному віці (есе) • Оптимальні шляхи поступового збільшення розумового та фізичного навантаження з метою розвитку дітей, попередження втоми і підвищення працездатності (доповідь) • Методи дослідження емоційно-вольової сфери особистості дошкільників (банк методик) • Розвиток пізнавальної активності у дітей- дошкільнят (есе)	7
8	**Тема 8. Особливості психічного та особистісного розвитку у дітей молодшого шкільного віку** • Вивчити лекційний матеріал • Проблеми підліткового періоду (есе) • Запропонуйте поради батькам по встановленню позитивних контактів із підлітками (есе) • Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку (доповідь)	7
9	**Тема 9. Особливості регулятивної сфери у школярів з різними навчальними досягненнями.** • Вивчити лекційний матеріал • Особливості спілкування та емоційного життя в ранній юності. • Особливості юнацької дружби. Проблема морального вибору в юнацькому віці. • Що набуває особистість у ранній юності у порівнянні з іншими періодами життя? • Прийняття у період ранньої юності рішень про кар'єру. • Психологічна готовність до дорослого життя.	3
10	**Тема 10. Психологія міжгрупової взаємодії у вимірах війни дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.** • Вивчити лекційний матеріал • Тривожність дітей та її подолання у проживанні подій війни (презентація дослідни цького матеріалу)	2
11	**Тема 11. Особливості психічного розвитку підліткового віку.** • Вивчити лекційний матеріал • Пубертатна криза (есе)	3

	• Виникнення почуттів у підлітковому віці (доповідь)	
12	**Тема 12. Патріотизм молоді інформаційної доби: інноваційні засоби розвитку.** • Вивчити лекційний матеріал • Патріотизм молоді під час війни (доповідь)	3
13	**Тема 13. Особливості психічного розвитку юнаків і дівчат.** • Вивчити лекційний матеріал • Психологічна готовність до дорослого життя (реферат)	3
14	**Тем а 14. Соціально-психологічна проблематика дитинства в умовах війни.** • Вивчити лекційний матеріал • Тривожність дітей та її подолання у проживанні подій війни (доповідь)	2
15	**Тема 15. Фасилітація невизначеної ситуації у практиці роботи з дітьми:** технологія арттерапевтичної роботи; теорія і практика роботи з методикою «Незвичайна ситуація» для допомоги дітям у складних життєвих ситуаціях і втратах: розлучення батьків, переїзд, втрата звичного оточення, війна. Ресурси подолання травми війни (Робота з дітьми у груп)	10
	Змістовий модуль 3. **Психологія дорослого та похилого віку**	
11	Тема Психологія дорослості • Вивчити лекційний матеріал • Періодизації психічного розвитку дорослої людини (доповідь) • Проблеми дорослості (есе).	7
12	Тема 2. Психологія людей похилого віку • Вивчити лекційний матеріал • Психологічні проблеми людей старечого віку. • Феномен старечого маразматизму. • Відношення людей старечого віку до свого віку.	7

Самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Самостійна робота – це робота студентів, яка планується та виконується за завданнями і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Цей вид роботи необхідний не тільки для оволодіння певною дисципліною, але й для формування навичок самостійної роботи взагалі, в навчальній, науковій, професійній діяльності, здібності приймати на себе відповідальність, самостійно вирішувати проблему, знаходити конструктивні рішення та ін.

Метою самостійної роботи студентів є набуття додаткових знань, перевірка отриманих знань на практиці, вироблення фахових та дослідницьких вмінь та навичок; навчитися працювати з програмним матеріалом, літературними джерелами, визначати важливі питання відповідних тем дисципліни, формувати прагнення до самоосвіти.

Індивідуальні завдання та індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

Тематика індивідуальних завдань (реферативних досліджень, есе, проєктів, презентацій тощо) з навчальної дисципліни "Психологія розвитку"

Індивідуальні завдання до **ЗМ 1. Вступ до вікової психології та психології розвитку.**

1. Методи вікової психології (презентація).
2. Кризи психічного розвитку (реферативне дослідження).
3. Ознайомлення з періодизаціями психічного розвитку особистості за різними науковцями (реферативне дослідження).

Індивідуальні завдання до **ЗМ 2. Дитяча психологія**

1.Народження та його вплив на психічний розвиток особистості (реферативне дослідження).

2.Становлення особистості в немовлячому віці (реферативне дослідження).

3. Важливість дитячої гри у психічному розвитку дитини (презентація).

4.Психологічна готовність дітей до шкільного (дистанційного навчання) (реферативне дослідження).

5.Особливості взаємодії дорослого і підлітка при пубертаті (реферативне дослідження).

6. Технології подолання та корекції девіантної поведінки в підлітковому віці (проєкт).

Індивідуальні завдання до **ЗМ 3. Психологія дорослості та людей похилого віку.**

1. Психологічні проблеми людей похилого віку (реферативне дослідження)

2. Самотність в похилому віці (реферативне дослідження).

3. Технології подолання стресу в похилому віці (проєкт).

Критеріями оцінювання є вміння студента:

– аргументувати актуальність проблеми,
– визначати ключові поняття,
– представляти стислий виклад основних положень на науковому підгрунті,
– робити висновки: обгрунтувати значення виконаної роботи для професійної діяльності.

Індивідуальні науково-дослідні завдання (ІНДЗ)

Варіант 1

Підготувати авторську програму (з елементами тренінгу) щодо профілактики важковиховуваності підлітків (презентація тренінгу).

Варіант 2

Емпіричне дослідження психологічної готовності дошкільників до навчання у школі (написання статті на наукову студентську конференцію).

Варіант 3

Психологічна готовність молоді до дорослого життя (емпіричне дослідження з презентацією результатів).

Критерії оцінювання ІНДЗ:

– відповідність презентації (створеного блогу чи складеного портфоліо) змісту доповіді за матеріалами дослідження;
– оригінальність візуального представлення основних положень;
– змістовність виконання навчальних (практичних) завдань;
– самостійність виконання;
– творчий підхід у виконанні завдань.

Контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі вивчення навчальної дисципліни “ Психологія розвитку”

Види контролю

– *поточний контроль передбачає*:

- *усне опитування* студента на лекційних і семінарських заняттях (фронтальне, індивідуальне) ;
- *письмовий контроль* (самостійна робота, термінологічний диктант, реферат, есе, самоконтроль, взаємоперевірка),
- *практичний контроль* (оформлення протоколів дослідження, презентацій),
- *тестовий/машинний контроль* (стандартизовані тести у системі Moodle)

– *рубіжний контроль передбачає*: письмові контрольні роботи у кінці змістового модуля 1 та змістового модуля 2 або автоматизоване тестування у системі електронного навчання Moodle.

Загальна сума балів за всі виконані завдання, види робіт, передбачені планом семінарських занять, самостійної роботи студента, письмові контрольні роботи (автоматизоване тестування у системі електронного навчання Moodle) у кінці змістових модулів становить 60 балів.

– *підсумковий контроль* (максимально – 40 балів) проводиться у формі заліку з навчальної дисципліни в обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Форми контролю

– *індивідуальний контроль* (кожен студент отримує своє завдання, яке він повинен виконати без сторонньої допомоги);

– *груповий контроль* (група тимчасово поділяється на кілька підгруп (від 2 до 10 студентів) і кожній підгрупі дається перевірочне завдання. Залежно від мети контролю групам пропонують однакові або різні завдання);

– *фронтальний контроль* (завдання пропонуються всій групі з метою з’ясування правильності сприйняття й розуміння навчального матеріалу, виявлення слабких сторін у знаннях студентів, недоліків, прогалин, помилок у роботах і відповідях та визначення заходів щодо їх подолання й усунення);

– *взаємний контроль* (активізує діяльність студентів, підвищує інтерес до знань, критичне мислення);

– *самоконтроль/програмований контроль* (можливість самостійно перевірити правильність відповіді чи виконаного завдання. Використовується для організації фронтальної роботи і колективного обговорення індивідуально одержаних результатів).

4. Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	**Оцінка за шкалою ECTS**	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
Зараховано	A (90–100)	Відмінно

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	**Пояснення за розширеною шкалою**
	B (80–89)	Дуже добре
	C (70–79)	Добре
	D (60–69)	Задовільно
	E (50–59)	Достатньо
Незараховано	FX (35–49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1–34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Критерії оцінювання результатів навчання (з навчальної дисципліни) на поточному та підсумковому контролі

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS		Критерії оцінок (умови заліків)
		Оцінка	Пояснення	
90-100	**Відмінно**	**A**	**Відмінно** (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)	Студент детально знає теоретичний матеріал та матеріал практичних занять, уміє давати визначення основних понять, закономірностей та характеристики психологічних явищ, вміє пояснити умови формування та розвитку пізнавальних процесів, фактори формування особистості та індивідуальних її особливостей; володіє вміннями використання методів психології для вивчення психіки дітей і дорослих; вміє організовувати педагогічне спілкування в процесі навчання та виховання учнів, враховуючи вікові та індивідуальні їх особливості, (активізувати розумовий їх розвиток та особистісні якості); розуміє сутність основних положень теорії та вільно їх трактує, оперує науковою термінологією Він знає зміст базових психологічних понять, вільно орієнтується за ними, вміє описати та проаналізувати

				будь-яке психічне явище, віднести його до певного компоненту структури психіки, пояснити його взаємозв'язок з іншими компонентами психіки, уміє виконувати ряд досліджень. На запитання викладача по програмі курсу відповідає не вагаючись. Виконав всі види практичних робіт. Опрацював теми для самостійного вивчення.
8о–89	**Добре**	**B**	**Дуже добре** (вище середнього рівня з кількома помилками)	Коли студент набрав 80–89 балів, твердо знає курс і рекомендовану літературу. Добре засвоїв практичні навички, аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування про ті чи інші психологічні феномени, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу.
70–79		**C**	**Добре** (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)	Все вище вказане студент виконує не повною мірою, однак добре знає теорію й практику, методи досліджень, виконує завдання викладача. При відповідях на запитання інколи вагається, але знаходить вірні рішення. Опрацював теми для самостійного вивчення.
60–69	**Задовільно**	D	**Задовільно** (непогано, але зі значною кількістю недоліків)	Знає основні теоретичні положення, вміє складати компонентні та комплексні характеристики, відповідає на більшу частину запитань викладача, виконав практичні завдання, опрацював більшість тем самостійного вивчення.
50–59		**E**	**Достатньо** (виконання задовольняє мінімальним критеріям)	Якщо студент набрав 50-59 балів, в основному знає курс, рекомендовану літературу, але непереконливо відповідає, плутає поняття, невпевнено почувається, виконуючи практичні завдання, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища,

				пов’язувати їх із майбутнім фахом.
35–49	**Незадовільно**	**FX**	**Незадовільно** (з можливістю повторного складання)	Не виконані вимоги для оцінки «задовільно».
1–34		**F**	**Незадовільно** (з обов’язковим повторним курсом)	-

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів

Бал	Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів
12-11	Завдання виконано вчасно, його зміст у повному обсязі розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду студентської роботи. Студент системно володіє матеріалом і може презентувати його перед аудиторією, у тому числі і за допомогою ІКТ, має власну думку щодо викладеного матеріалу, здатен її аргументувати, робить висновки до виконання завдання підходить творчо.
9-10	Завдання виконано вчасно, його зміст у повному обсязі розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду студентської роботи. Студент володіє матеріалом і може презентувати його перед аудиторією.
7-8	Завдання виконано вчасно, його зміст у повному обсязі розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду студентської роботи. Студент може доповісти основні положення проведеної роботи без глибинного аналізу, узагальнення матеріалу та підведення підсумків.
5-6	Завдання виконано вчасно, його зміст поверхнево або фрагментарно розкриває тему дослідження, оформлення відповідає всім вимогам до даного виду студентської роботи. Студент не проводить аналізу джерел, з яких було отримано інформацію, не здатен узагальнити та систематизувати матеріал, зазнає труднощів під час презентації проведеного дослідження перед аудиторією.
4-3	Завдання виконано вчасно, його зміст є дублюванням відомих джерел інформації. Відсутня будь-яка аналітична обробка представленої інформації. Студент на репродуктивному рівні з помилками відтворює матеріал, не може презентувати його перед аудиторією.
2-0	Завдання відзначається фрагментарністю виконання під керівництвом викладача. Необхідні практичні уміння роботи не сформовані, більшість передбачених навчальною програмою навчальних завдань не виконано.

Під час оцінювання завдань для самостійної роботи студентів враховується:

1. Самостійність, креативність (аналітичний підхід, генерація ідей, новизна постановки проблеми), аргументованість;

2. Доступність, репрезентативність та верифікованість отриманих даних і результатів;

3. Використання першоджерел, системність, достовірність викладеного матеріалу, стилістика (загальна грамотність, легкість сприйняття текстів та матеріалу.

4. Логічність викладу, посилання на використану літературу і джерела.

Індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти у процесі вивчення навчальної дисципліни "Психологія розвитку"

Здобувач вищої освіти має право на участь у неформальній/інформальній освіті.

У межах поточного контролю до рейтингу студента можуть зараховуватися додаткові бали за умови наявності у нього сертифікату про результати неформальної/інформальної освіти з проблеми, що відповідає тематиці курсу («Положення про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (https://www.chnu.edu.ua/media/3aykf41y/polozhennia-pro-vzaiemodiiu-formalnoi-ta-neformalnoi-osvity.pdf); «Положення про контроль і систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» (Ч.3, п. 3.6) (https://www.chnu.edu.ua/media/ujmf2ufm/polozhennia-pro-kontrol-i-otsiniuvannia-rezul-na vch-zdobuvachiv.pdf). Доступність інформації для учасників освітнього процесу щодо визнання результатів неформальної освіти забезпечується через оприлюднення вище зазначених документів на офіційному сайті ЧНУ (https://www.chnu.edu.ua/universytet/ normatyvni-dokumenty/).

Згідно рішення кафедри (Протокол №1 від 27.08.2020, https://bit.ly/3ShTpSR) викладач враховує додаткові бали, отримані через неформальну освіту, до загальної суми балів, набраної з освітньої компоненти, за умови, що результати з проблеми відповідають тематиці курсу та отримані на освітніх платформах «Prometheus», «EdEra», «Всеосвіта», ГО «Українська асоціація педагогів і психологів початкової, дошкільної та позашкільної освіти» та ін.

Критерії оцінювання неформальної/інформальної освіти студентів

Кількість балів, що зараховується студенту, залежить від обсягу здобутих кредитів та отриманих результатів навчання, однак становить не більше 20% (20 балів) від загальної кількості балів за курс (100 балів за системою ЄКТС).

Наприклад, студент пройшов 5-тижневий курс «Стрес-менеджмент для психологів» (Програма складається з 5 модулів) на платформі «Prometheus» (https://prometheus.org. ua/course/course-v1:CARITAS+STRESS101+2023_T2) та отримав відповідний сертифікат, за що може отримати 12 балів з певної теми.

Якщо студент пройшов двогодинний курс та має підтвердження у вигляді сертифікату він, відповідно, може отримати 2 бали, тригодинний – 3 бали тощо.

За результативну наукову роботу (написання наукової роботи, тез доповідей, статті на наукову конференцію, участь у науково-практичних конференціях, участь у роботі гуртка тощо) за профілем цієї дисципліни, за рішенням кафедри відповідно

до критеріїв, встановлених програмою навчальної дисципліни, студент може отримати до 12 додаткових (заохочувальних) балів у межах максимальної загальної суми балів – 100.

Критерії оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни на підсумковому контролі

Завдання для підсумкового контролю (іспиту) з навчальної дисципліни «Психологія розвитку» розміщені в системі електронного навчання Moodle за посиланням: URL:*https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=1512*

Кількість балів, які студент може набрати за правильну відповідь на одне питання – 1 бал.

Кількість правильних відповідей	**Кількість балів за залік**	**Кількість правильних відповідей**	**Кількість балів за залік**
40	40 балів	19	19 балів
39	39 балів	18	18 балів
38	38 балів	17	17 балів
37	37 балів	16	16 балів
36	36 балів	15	15 балів
35	35 балів	14	14 балів
34	34 бали	13	13 балів
33	33 бали	12	12 балів
32	32 бали	11	11 балів
31	31 бал	10	10 балів
30	30 балів	9	9 балів
29	29 балів	8	8 балів
28	28 балів	7	7 балів
28	27 балів	6	6 балів
26	26 балів	5	5 балів
25	25 балів	4	4 бали
24	24 бали	3	3 бали
23	23 бали	2	2 бали
22	22 бали	1	1 бал
21	21 бал	0	0 балів
20	20 балів		

Під час підсумкового контролю враховуються результати студента за всіма видами навчальної роботи згідно зі структурою залікових кредитів. Проведення контролю знань відбувається у письмовій формі на основі виконання тестових завдань та передбачає оцінку знань студента за системою ECTS.

Бал, отриманий на заліку (40 балів), сума балів, отриманих студентом за різні види виконаної роботи у межах курсу (робота на семінарських заняттях, виконання

самостійної роботи, модульні письмові роботи – 60 балів) складають підсумкову семестрову оцінку.

Критерієм успішного проходження здобувачем освіти підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни та відповідає шкалі оцінювання: національній та ЄКТС.

Перелік питань для контролю навчальної дисципліни “Психологія розвитку”для поточного самоконтролю та самоперевірки тем і змістових модулів

1. Розкрийте поняття про вікову психологію, покажіть її значення в навчально-виховному процесі.
2. Покажіть взаємозв'язок вікової психології з іншими галузями психологічної науки, з педагогічною практикою.
3. З'ясуйте роль спадковості в психічному розвитку дітей.
4. Що таке суспільне середовище та яка його роль у психічному розвитку дитини?
5. Охарактеризуйте вікову періодизацію психічного розвитку дітей (за різними науковцями) .
6. Розкрийте зміст понять "провідний тип діяльності" та "основне новоутворення". Яке їх значення на кожному віковому етапі розвитку?
7. Опишіть провідні типи діяльності та їх вплив на психічний розвиток дітей.
8. Охарактеризуйте фази пренатального розвитку дитини.
9. Розкажіть, про що повинні турбуватися майбутні батьки ще до народження дитини.
10. Розкрийте особливості психічного розвитку дітей першого року життя.
11. Покажіть роль соціального оточення для психічного розвитку немовляти, провідний тип діяльності та психічні новоутворення цього періоду.
12. Розкрийте перші форми спілкування дитини з дорослою людиною.
13. Охарактеризуйте найважливіші досягнення раннього дитинства.
14. Покажіть роль предметно-маніпулятивної діяльності у психічному розвитку дитини.
15. Проаналізуйте психічний розвиток дитини в ранньому віці.
16. Охарактеризуйте передумови і початок формування особистості в ранньому віці.
17. Проаналізуйте кризу трьохрічних, причини її виникнення та прояви.
18. Покажіть місце дошкільного дитинства в становленні особистості та роль соціального фактору в розвитку особистості дитини.
19. Дайте характеристику соціальної ситуації розвитку дошкільника, наведіть приклади з літератури і власних спостережень.
20. Доведіть, що гра є провідним видом діяльності дитини дошкільного віку.
21. Охарактеризуйте сюжетно-рольову гру та її структурні компоненти. Наведіть приклади.
22. Охарактеризуйте розвиток пізнавальної сфери дошкільника.
23. Дайте психологічну характеристику готовності дошкільняти до навчання в школі.
24. Розкрийте особливості фізичного і психічного розвитку молодшого школяра.
25. Покажіть характер перебудови психіки дитини на початковому етапі шкільного життя, основні типи труднощів та їх подолання.
26. Розкрийте особливості та вплив провідного виду діяльності на формування психіки учнів молодшого шкільного віку, характер психологічних новоутворень у цьому віці.

27. Охарактеризуйте розвиток пізнавальних процесів у дітей молодшого шкільного віку.
28. Покажіть місце і значення підліткового віку в становленні особистості дорослої людини.
29. Дайте характеристику психологічних новоутворень у підлітковому віці.
30. У чому схожість та відмінність теоретичних підходів до проблеми кризи в підлітковому віці?
31. Розкрийте зміст та покажіть роль провідного виду діяльності в становленні особистості підлітка.
32. В чому проявляється почуття дорослості підлітків? Які джерела становлення дорослості?
33. Проаналізуйте особливості стосунків підлітків з дорослими та ровесниками.
34. Дайте загальну характеристику психологічних особливостей періоду ранньої юності. Покажіть особливості розвитку самосвідомості та інтересу до внутрішнього світу старшокласника.
35. Покажіть зміст та роль провідного виду діяльності у психічному розвитку юнаків і дівчат.
36. Розкрийте фактори формування особистості та психічного розвитку в ранній юності.
37. Проаналізуйте особливості вибору професії в ранній юності. Покажіть роль профорієнтаційної роботи.
38. Розкрийте шляхи формування "Я-концепції" в період ранньої юності.
39. Яка, на ваш погляд, відмінність в навчальній діяльності та інтелектуальному розвитку підлітка та юнака?
40. У чому особливості психічного та особистісного розвитку дорослих людей?
41. Дайте загальну психологічну характеристику людей похилого віку.

Перелік тестових завдань з навчальної дисципліни «Психологія розвитку»

Тестові завдання з навчальної дисципліни «Психологія розвитку» розміщені на гуглформах за посиланням: URL:

Методи та освітні технології навчання
Політика академічної доброчесності

У процесі вивчення навчальної дисципліни використовуються інноваційні освітні технології: інформаційно-комунікаційні, технології студентоцентрованого навчання; традиційні та інтерактивні форми і методи навчання, серед яких: лекція-візуалізація, проблемна лекція, лекція з елементами дискусії, семінар-дискусія, семінар-діалог, самостійно-дослідницька робота, аналіз і вирішення ситуативних професійних психологічних задач, електронні книги та ін.

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути:

- термінологічний диктант;
- усне опитування;
- письмове опитування;
- фронтальне опитування;
- індивідуальні завдання;
- самостійна робота (1 раз із теми);
- модульна контрольна робота (1 на модуль);
- реферати (1 на семестр);

- есе (1-3 на семестр);
- доповіді (1 раз з теми);
- стандартизовані тести;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- реферування наукової літератури.

Політика академічної доброчесності

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні освітнього компонента регламентовано чинними документами ЧНУ:

- «Кодекс академічної доброчесності та етики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/kodeks-akademichnoi-dobrochesnosti-ta-etyky-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu-imeni-yuriia-fedkovycha/
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polozhennia-pro-vyiavlennia-ta-zapobihannia-akademichnomu-plahiatu-u-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha/
- «Політика використання штучного інтелекту в Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича» https://www.chnu.edu.ua/universytet/normatyvni-dokumenty/polityka-vykorystannia-shtuchnoho-intelektu-v-chernivetskomu-natsionalnomu-universyteti-imeni-yuriia-fedkovycha-zi-zminamy-zatverdzhenymy-vchenoiu-radoiu-chnu-imeni-yuriia-fedkovycha/

Використання здобувачами освіти інструментів штучного інтелекту (ШІ) під час виконання навчальних завдань:

- *допускається за умови* дотримання принципів академічної доброчесності (здобувач освіти несе відповідальність за зміст, достовірність і результати поданої роботи, а у разі використання ШІ зобов'язаний зазначити факт і спосіб його застосування);
- *не допускається* використання ШІ як заміни самостійного виконання завдань або з метою порушення вимог академічної доброчесності;
- *додаткові обмеження чи вимоги* щодо використання ШІ *можуть визначатися* викладачем в освітньому процесі для конкретних видів навчальної діяльності відповідно до особливостей дисципліни.

Рекомендована література

Основна:

1.Професійна свідомість як фактор особистісного становлення майбутнього фахівця / **Н.В. Гаркавенко**, *С.В. Доскач* // Науковий журнал «Габітус». – Випуск 14. – Гельветика, 2020. – С. 175-179. http://www.habitus.od.ua/journals/2020/14-2020/30.pdf
http://psychology.chnu.edu.ua/images/pdf-files/Zagpubl/2017.pdf

2.**Гаркавенко Н.В.**, *Доскач С.С.* Конгруентність як розуміння емоційного стану особистості у процесі спілкування. Науковий журнал Габітус. Випуск 45. 2023. С.121-127
http://habitus.od.ua/journals/2023/45-2023/20.pdf
http://habitus.od.ua/45-2023

3.*Гуменюк Ю, Олексюк О.,* **Гаркавенко Н**. (2023). Психокорекція посттравматичних стресових розладів: тривожність та її подолання. Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць РДГУ. № 20. С.30-38. https://www.prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/344
https://www.prap.rv.ua/index.php/prap_rv/article/view/344/301
https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/7316
4.**Гаркавенко Н.В.**, *Собкова С.І.* (2022). Проблема психологічного та психічного здоров'я підлітків в сучасних суспільних умовах. *Вплив комунікативно-інформаційного простору на психологічні особливості й особистісні ресурси людини в умовах дії дестабілізаційних факторів на суспільство* : монографія. За наук. редакцією І.М. Зварича. Чернівці: Чернівец. нац. ун-т. С. 170-184. ISBN 978-966-423-000-0
.https://drive.google.com/drive/folders/1y9JM_YupCQZpqnjWDF4WuC4XlsYF1vqq
https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/4886
5. **Гаркавенко Н.В**. Екзаменаційний стрес у студентів ЗВО та особливості його прояву у навчальному процесі. Виміри особистісних трансформацій: матеріали IV Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Ніжин, 6 жовтня 2021 року). Т. М. Титаренко (голов. Ред.) та ін. Київ: ІСПП НАПН України, 2021. 104 с. С. 63-67.
https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2021/11/sem_vim-os-tr.pdf
6. **Harkavenko N.V.**, *Dosksch S.S.* Influence of coping-strategies on the mental well-being of an individual // International scientific conference «The role of psychology and pedagogy in the spiritual development of modern society» : conference proceedings, July 30–31, 2022. Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 2022. 364, С. 23-27.
https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/4909/conf_BSA_ped_psyh_%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%8C_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y
Гаркавенко Н.В., *Гарабажіу М.* Особливості впливу соціальних мереж на розвиток підлітків в умовах війни. Виміри особистісних трансформацій: матеріали V Всеукраїнського науково-практичного семінару (м. Чернівці, 3 листопада 2022 року) / Т. М. Титаренко (голов. ред.) та ін. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2022.С.71-75.
https://archer.chnu.edu.ua/handle/123456789/5423https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/vot-snv-11.2022.p

Додаткова:

1. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посібн./ О.В.Скрипченко, Л.В.Долинська, З.В. Огороднійчук та ін. - К.: Просвіта, 2018.
2. Гуцуляк Н.М., Рудюк Н.Г. Вікова психологія [Текст]: Курс лекцій. - Чернівці: Рута, 2007. - 95 с.
3. Дмитренко А.К., Мармазинська П.С, Тарновська О.С. Психологія сімейного виховання. — Чернівці: Прут, 2001. - 208с.
4. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К. : Центр учбової л-ри, 2007. - 391 с.
5. Загальна та вікова психологія: навч.-метод. посіб. // С.С. Доскач, Л.Б. Костик. Чернівці: Чернівец. нацК.: МАУП, 2002. - 103 с.
6. Заброцький М.М. Вікова психологія [Текст]: Навч. посібник - 2-е вид., випр. і доп. - ндратенко Л.О. Питання періодизації психічного розвитку в історії вітчизняної психології (кінець XIX - початок XXI століття) // Актуальні проблеми сучасної української психології: Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. - К.: Нора-Друк, 2003. - Вип. 23. - С.146-156.
8. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - К. : Центр навч. л-ри, 2005.,- 125 с.

9. Павелків Р.В., Цигипало О.П. Дитяча психологія [Текст]: навч. посіб. - К.: Академвидав, 2008. - 431 с.
10. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія [Текст]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. - Суми: Унів. кн., 2007. - 330 с.

Посилання на інформаційні ресурси

1. Наукова бібліотека Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, вул. Лесі Українки, 23) URL: http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/01about
2. Цифровий репозитарій наукової бібліотеки Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. URL: http://www.library.chnu.edu.ua/index.php?page=/ua/02infres
3. Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка (м. Чернівці, вул. О. Кобилянської, 47). URL: http://www.library.cv.ua/sample-page-2
4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Бібліотечні електронні ресурси та технології. URL: http://nbuv.gov.ua/e_technology?field_e_technology_tid=444&field_yfpdf__tid=All
5. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Наукові ресурси. URL: http://nbuv.gov.ua/node/1539
6. ELibUkr Електронна бібліотека України. Ресурси відкритого доступу. URL: http://www.elibukr.org/uk/resursi/resursividkritogo-dostupu.html
7. Міністерство освіти і науки України. Нормативно-правова база. URL: http://old.mon.gov.ua/ua/activity/63/64/normativnopravova-baza/